

METODIKA DRUHÁ

— ZÁKLADNÉ FAKTY A POROVNANIE VÝPOVEDÍ VIACERÝCH PAMÄTNÍKOV

Kedy sa hodí:

Tento scenár je vhodný na 90-minútovú vyučovaciu hodinu, v ktorej chcete diskutovať nielen o základných faktoch o represióch, ale aj o rôznych perspektívach pamätníkov a vnímaní tejto témy v rôznych krajinách. Teoreticky sa to dá zvládnuť za 45 minút, ale lepšie je vyhraď si na to dve vyučovacie hodiny.

Cieľ:

Žiak vie zaradiť významné udalosti súvisiace so sovietskymi represiami na časovú os a uviesť ich príčiny a význam. Analyzovať podobnosti a rozdiely v príbehoch niekoľkých obetí sovietskych represíí. Vlastnými slovami zhrnúť, ako represie súvisia s našimi dejinami.

Pomôcky:

Počítač, projektor, reproduktory, tablety, papiere a písacie potreby

Čas

90 minút

Spôsob práce:

Žiaci si pozrú videopríbehy niekoľkých svedkov a potom diskutujú.

FÁZA 1 / 10 min.

Aktivita: Evokácia

Opis:

Pozri samostatnú metodiku „Evokácia“

Fáza evokácie je obzvlášť dôležitá pri vyučovaní o sovietskych represióch. Žiaci často nemajú dostatočné vedomosti o tejto téme (na rozdiel napríklad od populárnych tém zo stredoveku alebo druhej svetovej vojny). Preto ju nemusia považovať za dôležitú a nemusia byť vôbec ochotní sa o ňu zaujímať. Evokácie im umožňujú aktivizovať ich existujúce vedomosti a predstavy a prepojiť ich s novým učivom. To podnieti ich zvedavosť a motiváciu dozvedieť sa o danej téme viac. Zároveň zistíte, s akými predstavami alebo mýtmi vstupujú žiaci do hodiny. Na nich potom môžete stavať vo fáze uvedomovania a uviesť ich na pravú mieru.

Pripomienky a tipy

Vyberte si jednu z metód uvedených samostatne v kapitole Evokácia podľa vašich časových možností.

FÁZA 2 / 10 min.

Aktivita: Upresňujeme význam slov

Opis:

Predtým, ako si pustíte inštruktážne video alebo začnete pracovať so spomienkami pamätníka, je dobré si so žiakmi zopakovať všetky pojmy, ktoré by im mohli byť nejasné. Tu sme vybrali niektoré pojmy, ktoré sa objavujú vo videu a ktoré sú neznáme najmä pre mladších žiakov. Ak však pracujete so žiakmi, o ktorých ste presvedčení, že rozumejú významu týchto slov, je možné túto časť vynechať.

Nižšie uvádzame aj niekoľko spôsobov, ako sa možno naučiť význam týchto pojmov.

MOŽNOSŤ 1: JEDNODUCHÉ STRETNIUTIE

Uvedte pojem, o ktorom si myslíte, že by mohol byť pre žiakov neznámy, a prediskutujte so žiakmi jeho význam. Cieľom nie je nájsť presnú definíciu, ale objasniť žiakom význam slov spôsobom primeraným ich veku.

Pripomienky a tipy

Tu sú možno menej známe slová a ich možné definície:

represia – tvrdé potlačenie odporu alebo nesúhlasu s režimom

impérium – veľký štát ovládajúci mnoho krajín

chaos – úplný zmätok, neporiadok

teror – násilie páchané na obyvateľstve s cieľom zastrašiť ho

agitácia – šírenie myšlienok a nápadov s cieľom ovplyvniť ľudí

MOŽNOSŤ 2: BINGO

Príprava:

- Pripravte si 12 kariet s definíciami slov.
- Každému žiakovi dajte náhodne vybrať 9 definícií v štvorcovej sieti 3x3.

Priebeh hry:

- Postupne prečítajte žiakom slová zo zoznamu.
- Úlohou žiakov je vyznačiť definíciu slova na kartičke.
- Vyhráva ten, kto ako prvý označí 3 slová za sebou (vertikálne, horizontálne alebo diagonálne) a zakričí "Bingo!".

MOŽNOSŤ 3: HORÚCE KRESLO

Žiak sedí chrbtom k tabuli, zatiaľ čo učiteľ píše slovo na tabuľu. Ostatní žiaci potom musia slovo vysvetliť žiakovi, ktorý sedí chrbtom k tabuli, bez toho, aby ho priamo pomenovali. Žiak na horúcom kresle potom musí uhádnuť, o aké slovo ide. Túto hru možno hrať rýchlo s niekoľkými rôznymi slovami a žiakmi.

MOŽNOSŤ 4: HĽADAŤ DEFINÍCIU

Na túto aktivitu je potrebné vopred si pripraviť listy papiera s výrazmi a samostatne s príslušnými definíciami. Náhodne rozdajte papiere a požiadajte žiakov, aby našli svojich „partnerov“ s príslušným výrazom alebo definíciou. Ide o rýchlu a interaktívnu aktivitu, ktorá núti žiakov komunikovať a diskutovať o význame slov, dávať definície do súvislostí a kriticky myslieť.

MOŽNOSŤ 5: ŽIVÉ OBRÁZKY

Žiaci stoja v kruhu so zatvorenými očami, učiteľ prečíta pojem a žiaci sa snažia vyjadriť jeho význam telom. Potom otvoria oči a komentujú. Je zaujímavé, že žiaci často spontánne vytvoria zodpovedajúcu živú sochu bez toho, aby si uvedomovali, že daný pojem poznajú.

archív – zbierka historických dokumentov
perzekúcie – prenasledovanie ľudí pre ich názory alebo identitu
sovietsky – týkajúci sa Sovietskeho zväzu
sabotáž – úmyselné poškodzovanie alebo marenie činnosti
špionáž – tajné získavanie informácií pre cudziu mocnosť
štandard – stanovené pravidlo, opatrenie alebo požiadavka
amnestia – milosť, odpustenie trestných činov
tábor – tábor Gulag

Pripomienky a tipy

Tu sú otázky, na ktoré možno odpovedať po zhladnutí videa:

1. Kedy a z akého dôvodu boli v Sovietskom zväze zriadené prvé pracovné tábory?
2. Koľko ľudí bolo uväznených v táboroch počas existencie gulagov a koľko ich v nich zomrelo?
3. Aké boli typické pracovné podmienky a denný režim väzňov v gulagoch?
4. Kde sa tábory nachádzali a koľko ich bolo?
5. Kto všetko sa mohol stať obeťou uväznenia v pracovnom tábore a z akých dôvodov?
6. Aký bol osud ľudí po ich prepustení z gulagov a kedy boli tábory oficiálne zatvorené?
7. Prečo by sme sa mali zaoberať témou gulagu v našej krajine?

Tip: Namiesto prehrávania celého filmu naraz môžete video prehrávať po častiach a nechať žiakov hádať, čo sa stane ďalej. Môžu hádať ďalšie fakty alebo udalosti skôr, ako video dokončí príbeh. To môže aktivovať ich doterajšie vedomosti (napr. o druhej svetovej vojne, o vplyve Stalinovej smrti atď.).

FÁZA 3 / 15 min.

Aktivita: Video Čo bol GULAG

Opis:

Toto vzdelávacie video prehľadne sumarizuje kľúčové fakty o sovietskych represióch. Poskytuje komplexný makro pohľad na historický vývoj represí so zameraním na Stalinovu éru a európsky kontext gulagov.

Video možno použiť na krátky úvod do témy na začiatku hodiny.

Stačí pustiť video a vyzvať študentov, aby sa zamerali na zodpovedanie svojich existujúcich otázok o téme alebo na identifikáciu kľúčových informácií.

Tu je odkaz na video: www.gulagxr.eu/video-a-pribeh

Po pozretí videa sa nezapomnite opýtať, čo bolo pre študentov nové. Napríklad pre mnohých študentov bolo na pilotných hodinách nové, že Gulag nebol len jeden tábor, ale celý systém táborov. Iní si nevedomovali rozsah systému a počet obetí. Väčšina žiakov si vtedy nevedomovala európsky rozmer represí.

To súvisí aj s otázkou, prečo by sme sa mali zaoberať témou gulagu v našej krajine.

Pred ďalšou fázou sa tiež môžete opýtať, čo potrebujú žiaci vedieť ďalej, aby si prehĺbili porozumenie sovietskej represie, a podľa toho prispôbiť vyučovanie.

Podľa našich skúseností chceli študenti väčšinou poznať príbeh skutočného svedka z našej krajiny, čo ponúkame aj ako možný ďalší krok.

Tip: Ak máte málo času a tému sovietskej represie ste už prebrali v predchádzajúcej lekcii, môžete túto časť preskočiť. Prípadne ju nahradte nakreslením časovej osi a zaznamenaním významných udalostí v histórii sovietskych represí spolu so študentmi.

Aktivita: Príbehy pamätníkov

Opis:

Spomienky svedka vnášajú do vyučovania rozmer tzv. malej histórie a vhodne tak dopĺňajú informácie z predchádzajúceho videa. Umožňujú nám vidieť sovietske represie cez prizmu utrpenia konkrétneho človeka. Všetky videá sú pomerne emocionálne náročné, preto upozornite žiakov na pravidlá zapojenia, ak je pre niekoho sledovanie príbehu príliš psychicky náročné.

Do projektu sme vybrali spomienky 10 svedkov z rôznych krajín. V rámci tejto aktivity môžete spolu so žiakmi sledovať príbehy niekoľkých svedkov a následne analyzovať podobnosti a rozdiely, napr. v príčinách a dôsledkoch represíí, diskutovať o podobnostiach a rozdieloch v historickom kontexte rôznych krajín atď.

Na začiatku si vyberte pamätníkov, ktorých chcete použiť vo svojich lekciách.

Tu je odkaz na zoznam videí: www.gulagxr.eu/video-a-pribehy

Tu je niekoľko variantov, ako môžete pracovať s videom pamätníka.

Vyberte 1 spomienku, ktorej príbeh si spoločne pozrie celá trieda. Cieľom spoločného sledovania je pomôcť najmä mladším žiakom naučiť sa pracovať so spomienkovými príbehmi. Ukázať im, čo si môžu v rozprávaní všimnúť.

Tu je niekoľko spôsobov, ako môžu žiaci s rozprávaním pracovať:

1. Požiadajte žiakov, aby si počas počúvania zapísali hlavné body memoárového príbehu. Potom vo dvojiciach porovnajte svoje poznámky a vytvorte časovú os jeho života.
2. Rozdeľte video na 3 časti. Po každej časti zastavte a nechajte študentov v skupinách diskutovať o tom, čo sa práve naučili a ako na nich príbeh pôsobí.
3. Dajte žiakom pokyn, aby si počas počúvania zapísali 3 emocionálne silné momenty z príbehu. Potom ich nechajte vo dvojiciach tieto momenty analyzovať - prečo sú emotívne, čo vypovedajú o podmienkach v gulagu atď.
4. Rozdajte papiere a nechajte každého žiaka nakresliť scénu z príbehu, ktorá ho zaujala. Potom výtvary vystavte a diskutujte o nich.

Na záver požiadajte študentov, aby vám pomohli odpovedať na základné kriminálne otázky, t. j. KTO (je obeťou represie), KEDY, KDE, PREČO a AKO (aká forma represie bola použitá).

Potom žiakom vysvetlite, že teraz budú pracovať v skupinách podobným spôsobom a ich úlohou bude nájsť odpovede na rovnaké otázky, ale v príbehoch rôznych svedkov. Povzbudte ich, aby si robili poznámky na papier.

Potom rozdeľte žiakov do skupín (napr. 4). Každý skupine poskytnite 1 tablet, na ktorom spustíte príbeh vybraného pamätníka. Každý príbeh trvá približne 8 minút, takže môžete očakávať, že všetky skupiny skončia približne v rovnakom čase.

Potom môžete analyzovať podobnosti a rozdiely v príbehoch vybraných memoárov.

Tu je návrh niektorých spôsobov, ako to urobiť:

SPOLOČNÁ ČASOVÁ OS

Každá skupina dostane veľký list papiera s nakreslenou časovou osou.

Skupiny napíšu na časovú os 3 kľúčové udalosti zo svojho príbehu - každú inou farbou.

Vyzvite študentov, aby si prezreli časovú os a porovnali roky a obdobia, v ktorých sa príbehy odohrávali.

POROVNÁVACIA TABUĽKA

Na tabuľku nakreslite tabuľku so stĺpcami Meno, Vek, Povolanie, Typ represie, Dôvod prenasledovania.

Skupiny doplnia do tabuľky informácie o svojom pamätníkovi.

Výzva na porovnanie údajov v tabuľke

Pripomienky a tipy

Tip: Skontrolujte, či žiaci príbehu porozumeli. Stačí položiť niekoľko overovacích otázok počas videa alebo na konci videa. Kto bol obeťou represíí? Prečo išla do gulagu? atď.

Tip: Pamätníkom nie je vždy dobre rozumieť (slabý hlas, prízvuk). Preto je vždy dobré mať súčasne spustené titulky.

Tip: Ak v škole nemáte tablety, ale môžete používať telefóny, môžete žiakov požiadať, aby na sledovanie príbehov vybraných pamätníkov použili svoje vlastné telefóny. Všetky príbehy sú ľahko dostupné na stránke projektu na Vimeo.

PÄTLÍSTOK

Každá skupina dostane papier a napíše 5 postrehov, ktoré vyplynuli z príbehov pamätníkov. Schéma pätlístka môže vyzeráť takto:

- 1. riadok** – jedno slovo, napr. meno pamätníka
- 2. riadok** – dvojslovný opis vlastností pamätníka
- 3. línia** – tri slová vyjadrujúce dejovú zložku memoárového rozprávania
- 4. riadok** – veta pozostávajúca zo štyroch slov, ktorá sa týka príbehu memoáristu
- 5. línia** – jednoslovné synonymum, ktoré rekapituluje podstatu alebo posolstvo memoárového príbehu

Napríklad:

- Jiřina
- odvážny, nesebecký
- vojna, odboj, väzenie
- prežila vďaka pomoci spoluväzňov
- solidarita

Skupiny postupne prečítajú svojich pätlístky a diskutujú o podobnostiach a rozdieloch. Diskusiu moderuje učiteľ alebo môžete požiadať niektorého žiaka, aby sa ujal úlohy moderátora.

VÝSTAVA PLAGÁTOV

Skupiny vytvoria plagát, na ktorom zhrnú „svoj“ príbeh - meno, život pred represiou, dôvod represie, opis represie, dôsledky.

Plagáty sú zverejnené a skupiny ich navzájom porovnávajú.

Tip: Jeden zo skupiny vždy zostane pri plagátoch a bude k dispozícii na otázky. Ostatní členovia skupiny si môžu plagáty navzájom prezeráť a sledovať. Potom sa vystriedajú.

GRAFICKÉ ZNÁZORNENIE - VENNOV DIAGRAM

Skupiny dostanú vopred nakreslený Vennov diagram (2 prekrývajúce sa kruhy) alebo si ho môžu nakresliť podľa vašich pokynov.

Vždy pracujú dve skupiny alebo všetky spolu.

Napíšu zhodné prvky príbehov v priesečníku a rozdiely v jednotlivých častiach.

Žiaci porovnávajú diagramy.

Vy alebo vybraný študent obíďte skupiny a zaznamenávajú všetko, čo sa nachádza v priesečníkoch Vennových diagramov jednotlivých skupín.

Tip: Ak svojich študentov poznáte už dlhšie, môžete vyskúšať experiment. Požiadajte žiakov, aby si spomenuli na dôležitú udalosť v živote školy, ktorú si pravdepodobne všetci pamätajú (napr. prvý deň školy, dôležitý výlet atď.), a potom im položte otázku typu: „Čo mal v ten deň na sebe riadiť? Akú farbu mal autobus? Kto sedel v prvom rade?“ atď. Žiaci si opäť môžu svoje odpovede napísať na lístočky a ukázať ich alebo priamo povedať.

S najväčšou pravdepodobnosťou sa odpovede budú mierne líšiť. Túto ukážku môžete použiť na to, aby ste ukázali, že človek nemusí klamať, ale jeho spomienky sa môžu v detailoch líšiť od toho, ako si udalosť pamätá niekto iný. Je to spôsobené tým, ako funguje ľudská pamäť. Preto je dobré overiť alebo doplniť výpoveď spomínajúceho o informácie z iných zdrojov. Stručne povedané, spomienka môže slúžiť ako jeden zo zdrojov poznatkov o minulosti, ale nemala by byť jediným.

FÁZA 5 / 5–20 min.

Aktivita: Reflexia

Opis:

Reflexia na konci hodiny o sovietskych represiaciach je dôležitá, pretože pomáha žiakom lepšie štruktúrovať a prežiť získané vedomosti o fungovaní totalitného systému. Núti ich zhrnúť hlavné fakty a osudy konkrétnych ľudí. Zároveň ich núti zamyslieť sa nad vplyvom existencie gulagov na jednotlivcov a celú spoločnosť a prepojiť tieto udalosti so súčasnosťou. Žiaci si tak môžu uvedomiť hodnotu ľudských práv a slobôd. Majú možnosť vyjadriť svoj vlastný názor na túto tému a klást doplňujúce otázky. Vy, ako učiteľ, získate spätnú väzbu o porozumení materiálu.

Tu sú tipy, ako sa zamyslieť:

- Ak ste vo fáze evokácie pracovali s myšlienkovou mapou, použite ju. Nechajte žiakov vyplniť myšlienkovú mapu inou farbou s 5 kľúčovými slovami, ktoré im utkveli v pamäti počas lekcie. Potom diskutujte o tom, prečo si vybrali práve tieto slová a ako sa prehýbilo ich chápanie sovietskej represie v porovnaní s tým, ako to bolo pred 40 minútami.
- Ak ste pri evokácii pracovali s otázkou „Prečo by sme sa vôbec mali učiť o sovietskych represiaciach?“, položte ju znova a požiadajte niekoľko študentov, aby sa zamysleli nad svojím posunom.

Pripomienky a tipy

Tip: Ak ste si ako evokačnú aktivitu zvolili V-CH-D (Viem – chcem sa učiť – naučil som sa), je dobré ju použiť na formulovanie stĺpca „Naučil som sa“. Tu je odkaz na metodiku s evokačnými aktivitami.

- Položte 3 otvorené otázky: “Čo nové ste sa naučili?” “Ako na vás pôsobili príbehy svedkov?” “Aké otázky vám táto téma vyvolala?” Požiadajte ich, aby sa krátko zamysleli ústne alebo na papieri.
- Na tabuľu napíšte “Kľúčové závery” a “Otázky na zamyslenie”. Vyzvite žiakov, aby voľne pridávali nápady. Nakoniec príspevky zhrňte a okomentujte.
- Spýtajte sa na 1-2 veci, ktoré študentov najviac zaujali, a na 1-2 otázky, ktoré im napadli. Nechajte priestor na zdieľanie.
- Anonymná úvaha o dokumente - 1 vec, ktorá ma zaujala + 1 otázka k téme. Kto chce, môže sa podeliť, kto nechce, môže si to nalepiť na flipchart alebo tabuľu.
- Požiadajte študentov, aby vo dvojiciach alebo malých skupinách spoločne pripravili krátky text o sovietskych represióch, ktorý by sa mohol objaviť v novej učebnici dejepisu.
- Použite metódu päťlístka (pozri vyššie) tak, že každý žiak (prípadne vo dvojici) vyplní päťlístok takto:

Riadok 1 – predvyplnený – DNEŠNÉ PRÍBEHY

Riadok 2 – dvojslovný opis vlastností pamätníkov

Riadok 3 – tri slová vyjadrujúce spoločnú dejovú zložku rozprávania pamätníkov

Riadok 4 – veta pozostávajúca zo štyroch slov, ktorá zhrňa tému memoárov

Riadok 5 – jednoslovné synonymum, ktoré rekapituluje podstatu alebo hlavné spoločné poslanstvo príbehov pamätníkov

Potom vyzvite žiakov, aby ten, kto chce, prečítal svoj päťlístok. Zároveň napíšte na tabuľu synonymá z riadku 5 každého študenta. Získate tak zbierku hodnôt, napríklad „priateľstvo, láska, solidarita, odvaha...“, o ktorých potom môžete diskutovať so žiakmi.

- Požiadajte žiakov, aby boli ticho a zavreli oči. Spýtajte sa žiakov, či si myslia, že by sa počas stalinizmu správali inak ako väčšina, alebo či by sa prispôbili. Upozornite ich, že nechcete počuť odpoveď. Nechajte ich chvíľu v tichu premýšľať. Ak sa chce niekto podeliť o svoj názor, umožnite mu to, ale rozhodne nikoho nenúťte, aby na otázku odpovedal nahlas!
- Ak máte viac času a radi diskutujete, môžete triedu rozdeliť na dva tímy a diskutovať na tému: “Za represívne systémy vždy môže vedenie krajiny, nie obyčajní ľudia.”

Rozdeľte triedu na 2 tímy – ZA a PROTI téze.

- Každý tím má 5 minút na prípravu argumentov.
- Najprv svoje argumenty predstaví tím ZA.
- Potom tím PROTI.
- Tímy potom môžu reagovať na argumenty súperovho tímu.
- Záverečné zhrnutie najsilnejších protiargumentov.

Ďalšie témy na diskusiu:

- „Hrôzy represívnych režimov sa v modernej dobe nemôžu opakovať.“
- „Každý človek je plne zodpovedný za svoje činy v represívnom systéme.“
- „Represívne systémy majú vždy podporu aspoň časti obyvateľstva.“

- V debate je dôležité stanoviť jasné pravidlá, časový limit a záverečné zhodnotenie argumentov oboch strán. Je možné aj hlasovať o “vítazovi”, ale zdôraznite, že ide o tréning kritického myslenia.

Ak máte čas a ste na to zvyknutí, môžete klásť otázky, ako napríklad:

Čo mi táto trieda dala?

Za čo by som chcel kohokoľvek v tejto miestnosti (vrátane seba) pochváliť?

Čo si myslím, že spôsobilo také zlo?

Je téma gulagu aktuálna aj dnes?

Čo by sa dalo urobiť na pamiatku obetí represii?

Čo môžem urobiť, aby sa niečo podobné neopakovalo?

Vyzvite študentov, aby sa pohodlne usadili do kruhu. Počkajte, kým budú ticho a vezmite si „hovoriaci kameň“. Hovoriaci kameň znamená, že hovoriť môže len osoba, ktorá predmet drží. Hovorí krátko a len k veci. Stručne zopakujte jednotlivé časti dnešnej lekcie. Požiadajte žiakov (kohokoľvek, kto chce), aby sa vyjadril k otázkam alebo povedal ostatným čokoľvek, čo považuje za dôležité a relevantné k téme. Kto nechce hovoriť, podá kamienok ďalej a nebude k tomu nútený.

HODNOTENIE

Kriteriálne hodnotenie pokroku žiakov je dôležité pri vyučovaní (nielen) o sovietskych represiaciach, pretože umožňuje učiteľovi lepšie diagnostikovať úroveň pochopenia kľúčových faktov žiakmi, rozvoj ich historického myslenia a postojov k etickým hodnotám. Reflexia plnenia kritérií poskytuje aj spätnú väzbu pre ďalšie vyučovanie. Veríme, že ste si vytvorili vlastný systém hodnotenia zodpovedajúci vašim cieľom. Tu uvádzame návrh, ako by mohol byť systém hodnotenia nastavený, napríklad aj s možnými príkladmi odpovedí žiakov. Predpokladajte tri úrovne zvládnutia témy.

ZÁKLADNÁ ÚROVEŇ

Opis kritérií:

Študent vie uviesť len základné fakty o fungovaní gulagov. Dokáže ich len veľmi približne zaradiť do historického obdobia existencie ZSSR. Uvedie stručný príbeh konkrétneho väzňa. Vzťahy medzi príčinami a následkami vníma povrchno. Analýza je veľmi povrchná.

Príklad prejavu študenta:

„Gulagy boli v Rusku, pretože tam bol Stalin a nútil ľudí tvrdo pracovať. Pán Novak tam bol uväznený.“

„Pán Novák aj pán Svoboda boli vo väzení, ale pán Svoboda dlhšie.“

STREDNÁ ÚROVEŇ

Opis kritérií:

Žiaci vedú opísať fungovanie gulagov, zaradiť ich do obdobia stalinizmu a rozlíšiť niekoľko typov represíí. Analyzuje príbeh konkrétneho väzňa. Žiak porovnáva príbehy svedkov a nachádza niektoré podobnosti a rozdiely. Analýza je skôr opisná. Dokáže opísať niekoľko príčin a dôsledkov represíí. Diskutuje o problémech a kladie otázky. Prejaví čiastočné porozumenie hodnotám demokracie a ľudských práv.

Príklad prejavu študenta:

„Väzni v gulagoch pracovali v neľudských podmienkach. Najhoršie to bolo za Stalina. Myslím si, že to bolo nespravodlivé. Nie je to porušovanie ľudských práv?“

„Pán Novák aj pán Svoboda boli uväznení na základe falošných obvinení, ale pán Svoboda strávil vo väzení viac rokov.“

VYSOKÁ ÚROVEŇ

Opis kritérií:

Žiak dokáže podrobne opísať fungovanie gulagov a rozlíšiť rôzne druhy represíí. Dokáže vysvetliť historický kontext ich vzniku a vývoja vrátane príčin a dôsledkov. Opísať, ako sa represie menili v priebehu času. Žiak podrobne analyzuje príbehy svedkov, pričom nájde mnohé podobnosti a rozdiely. Porovnanie je komplexné a spája detaily jednotlivých osudov. Žiak vie vysvetliť dôvody zistených podobností a rozdielov. Aktivne diskutuje o témach demokracie, slobody a ľudských práv.

Príklad prejavu študenta:

„Gulagy boli tábory v Sovietskom zväze, kam boli ľudia posielaní na nútené práce. Začali sa po revolúcii, keď sa k moci dostali komunisti. Spočiatku to boli najmä ich odporcovia, ale potom sa za Stalina rozšírili a mohol tam skončiť každý, kto sa im nepáčil alebo s nimi nesúhlasil. Keď v 30. rokoch 20. storočia kolektivizovali a budovali továrne, zatvárali tam veľa ľudí. Museli vykonávať ťažké a nebezpečné práce, často niekde na Sibíri alebo pri stavbe tovární. Veľa ľudí tam zomrelo.“

Napriek určitým spoločným znakom sa osudy pána Nováka a pána Svobodu zásadne líšili. Obom bola odopretá spravodlivosť, keď boli uväznení na základe vykonštruovaných obvinení. Kým však pán Novák bol ako bežný občan deportovaný na nútené práce do gulagu v nehostinných podmienkach Sibíri, pán Svoboda strávil roky vo väzení. Hoci obe situácie boli kruté, pán Novak čelil ešte krutejšej realite likvidačných pracovných táborov, kde mnohí väzni zomreli na vyčerpanie a choroby. Na rozdiel od neho pán Svoboda najhorším útrapám unikol. Oba príbehy ukazujú brutalitu a bezohľadnosť komunistickej diktatúry pri rozhodovaní o osude ľudí. Z morálneho hľadiska je to hrozné. Preto je dôležité brániť demokraciu a slobodu, aby sa takéto veci neopakovali.“